

Seminaareja

Maarianhamina 20.–25.8.2012

Ahvenanmaan Alaska-konferenssi oli runsas ja mielenkiintoinen

Timo Uotila, vapaa toimittaja

Maarianhaminassa pidettiin elokuun lopussa 2012 edustava ja mielenkiintoinen konferenssi, jonka teemana oli Venäjän Alaska. Järjestäjänä toimi Ahvenanmaan siirtolaisuusinstituutti, Ålands Emigrantinstitut. Venäjän keisarikunta myi Alaskan Yhdysvalloille vuonna 1867 vain 7,2 miljoonalla dollarilla. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että konferenssiin osallistui kymmenkunta tutkijaa Venäjältä ja Yhdysvalloista. Esitelmät pidettiin sekä englanniksi että venäjäksi.

Esitelmöitsijöistä oli kuusi Manner-Suomesta, kaksi Ahvenanmaalta, kaksi Tanskasta ja yksi Ruotsista, Belgiasta sekä Kanadasta. Olisi kyllä odottanut, että näin poikkeuksellisen mielenkiintoinen konferenssi olisi kiinnostanut useampia suomalaisia historian ja siirtolaisuuden tutkijoita.

Nelipäiväisen konferenssin esitelmät käsittelivät asutuksen, merenkulun ja löytöretkien historiaa, kansatiedettä, taidehistoriaa ja kielitiedettä. Konferenssissa kuultiin myös kiehtovia sukutarinoita. Päivien yhteydessä näytettiin eräiden ulkomaisien kuva-aineistojen lisäksi Tom Backmanssonin ja Peter Berndtsonin tv-ohjelma Venäjän Alaskan historiasta (1992). Nähtävänä oli myös Kira Jääskeläisen uusi dokumentti Tagjikaks eli Sakari Pälsin jäljillä, joka oli kuvattu Venäjän puolella rajaa.

Konferenssin alussa professori (emeritus) Sune Jungar esitteli Suomen asemaa Venäjän keisarikunnassa. Pietari oli aikoinaan Helsingin jälkeen toiseksi suurin suomalaiskaupunki. Niinpä on ymmärrettävää, että suomalaiset osallistuivat näkyvästi Alaskan valloitukseen, elinkeinotoimintaan ja jopa hallintaan.

Alaskalla oli kaksi suomalaista kuvernööriä, Arvid Adolf Etholén (1840-45) ja Johan Hampus Furuholm (1859-63). Pastori Eero Sepponen esitteli Alaskan

kan kirkollista toimintaa. Venäläisen Alaskan pääkaupunkiin Sitkaan perustettiin luterilainen seurakunta, ja sinne rakennettiin kirkko jo Etholénin saavuttua 1840. Hänen mukanaan matkusti pastori Uno Cygnaeus, joka on sittemmin tullut tunnetuksi ”Suomen kansakoulun isänä”. Sitkassa asui 1840-luvun alussa 400-500 eurooppalaista. Heistä noin kolmannes oli luterilaisia, joista valtaosa suomalaisia.

Aikaisemmin ei tiedetty, miten paljon suomalaisia itse asiassa oli mukana asuttamassa Alaskaa Venäjän vallan aikana. Monet suomalaiset ja baltit eivät erottuneet joukosta, koska hekin olivat tsaarin imperiumin alamaisia. Alaskaan muuttaneiden suomalaisten henkilöhistoriaa valotti esitelmässään konferenssin järjestelyihin keskeisesti osallistunut Maria Enckell, jolla on myös omia sukujuuria Alaskan suomalaisten piirissä.

Sitkan ortodoksikirkon haltuun joutui suomalaisen Berndt Abraham Godenhjelm in maalaama alttaritaulu, joka valmistui Pietarissa vuonna 1839. Teos kuljetettiin luterilaiseen kirkkoon. Jyväskylän yliopiston taidehistorian professori Heikki Hanka on tutkinut taulun ja sen tekijän historiaa. Sitkan ortodoksinen kirkko luovutti alttaritaulun luterilaiselle seurakunnalle kesäkuussa 2000. Taulu tuotiin Suomeen kunnostettavaksi. Restaurointi saatiin valmiiksi helmikuussa vuonna 2003.

Kansainvälisiä näkemyksiä Alaskan vaiheista

Nykyisiä alaskalaisia konferenssissa edusti Kodiakin historiallisen museon johtaja, tri. Sven Haakanon, joka antoi tuoretta tietoa USA:n Alaskan tilanteesta.

Pietarilaisprofessori Andrei Grinev kertoi, että Venäjän Alaskan loppuaikojen riesana olivat vaikeat sääät. Suomalaiset merimiehet olivat hyväksi avuksi laivaston ylläpidossa. Laivoja menetettiin muutama vuodessa. Suuret laivatuhot olivat Grinevin mielestä tärkeä syy siihen, että Venäjä luopui Alaskasta. Yhdysvaltain suunnalta tuli myös sotilaallis-taloudellista painetta, joten Venäjä lopulta katsoi parhaaksi myydä Alaskan Yhdysvalloille vuonna 1867 ”maailman epäedullisimmalla kaupalla” hintaan 7,2 miljoonaa dollaria.

Moskova-laistohtori Alexei Istomin oli taas sitä mieltä, että suomalaisten ansioita Alaskassa on kiiteltä liikaa. Tästä kehkeytyi vilkas keskustelu, jossa varsinkin Maria Enckell puolusti suomalaisten mainetta ja kunniaa. Venäläiset alkoivat avioitua alkuperäisväestön kanssa vasta 1830-luvulta lähtien.

Yhdysvalloissa vaikuttava professori Sergei Kan kertoi mielenkiintoisia faktoja eräiden Alaskan suomalaisperheiden vaiheista. Venäjän Alaskassa oli 1830-luvulle asti vilkas kreolikulttuuri. Myös amerikkalainen Marvin Collins ja belgialainen Alexander de Haes toivat keskusteluun uutta tietoa eräiden Alaskan suomalaisten vaiheista.

Professori Alexey Ermolaev Kemerovosta Siperiasta on lähteistään havainnut vastakohtaisuutta Helsingin ja Turun valaanpyyntilaivanvarustajien suhteissa. Tanskalainen Carl-Thomas von Christieson on tutkinut Krimin sodan vaikutusta Alaskan tilanteeseen. Venäläistohtorit Andrei Grinev ja Pavel Filin esitelmöivät Alaskan alkuasukkaiden elämästä ja kulttuurista, sekä sen suhteesta venäläisyyteen.

Dokumentaristi Kira Jääskeläinen (vas.) ja Alaska-konferenssin keskushahmo Maria Enckell. Kuva: Timo Uotila.

Kalifornialainen Timothy Dilliplane oli löytänyt kiinnostavaa tietoa Kaliforniassa käyneistä venäläisaluksista. Tutkija Marcus Lepola Åbo Akademiasta Turusta taas kysyi, olivatko Alaskaan muuttaneet suomalaiset itse asiassa kolonialisteja.

Tanskalainen Anne Lisbeth Schmidt kertoi, että Kööpenhaminassa on laaja kokoelma Alaskan historiaan liittyviä dokumentteja. Sergei Korsun taas esitelti Pietarin museoiden upeita Alaska-kokoelmia. Margarita Nikamo Choquette kertoi, että jopa Salt Lake Cityssä USA:ssa on rikkaat Alaska-kokoelmat.

Lingvistiikan professori Mira Bergelson Moskova antoi ymmärtää, että ihmisellä voi olla useampiakin sisäkkäisiä identiteettejä. Hän on esimerkiksi itse Venäjän kansalainen eli ”venäläinen” ja juutalainen. Miksi siis Alaskan rakentamiseen osallistuneet henkilöt eivät olisi voineet olla samalla kertaa Venäjän tsaarin alamaisia, Suomen suuriruhtinaskunnan asukkaita ja ahvenanmaalaisia?

Kanadalaisprofessori James Gibson luennoi Ferdinand von Wrangellista. Alaskan kuvernöörinä toiminut suomalainen Arvid Adolf Etholén sai luennoilla hienon läpivalaisun. Professori Alexey Postnikov ja arkeologi Valery Shubin kertoivat hänen elämästään ja toiminnastaan. Tri. Susanna Rabow-Edling Ruotsista kertoi kuvernöörien vaimojen elämästä Alaskassa.

Alaska-konferenssi oli arvokas osa Ahvenanmaan itsehallinnon 90-vuotisjuhlintaa. Konferenssin osanottajille tarjoiitiin myös erittäin runsas oheisohjelma, joka tutustutti Ahvenanmaan maa-kuntaan sen melkein jokaiselta kulmalta.

Alaska-konferenssi retkellä vanhalla hautausmaalla lähellä Bomarsundin linnoitusta. Kuva: Timo Uotila.